

САУКА З КУМАМ З- ПАД БАРЫСАВА

ТРАЯНСКАЯ КАБЫЛА, ОЙ, ЯК МНОГІМ ЯШЧЭ МІЛА

в.Курганьне, 1989 г.

- Твая праўда, кум, што ў нас сваіх людзей бракуе?
Навошта нам твая варагі. Гэта ўсяроўна, што кага ў
мяшку купляць.

ТРАЯНСКАЯ КАБЫЛА І АПАРАТЧЫК ГАУРЫЛА

Какое это руководство. Они сами
стали. Их никто не выбирал!

"Огонек", № 32,
август, 1989 г.,
стар. 25.

20.08.1989 г. апублікаваны праект за-
конаў "Аб змяненнях і дапаўненнях
Канстытуцыі Беларускай ССР "Аб выба-
рах народных дэпутатаў БССР" і "Аб
выбарах народных дэпутатаў мясцовых
Саветаў народных дэпутатаў БССР".

Вопрос, такую трэба...
- Прачытаў я гэны праект, людцы мае добрыя, і
аж скамянеў ад здзіўлення: "Няўжо нас усё дагэ-
туль лічаць дурнымі і цёмнымі, што нават не
міргнушы такую духту прапаноўваюць? Няўжо на-
шы дабрадзеі самазванья думаюць, што мы не здат-
ны чорнае ад белага адрозніць?". *просілі за гэта*

Памеркавалі мы з кумам, пакумекалі і убачылі,
што справа не толькі ў гэтым, а і ў тым, што нас
і на пятым годзе перабудовы па-ранейшаму тыя,
хто ў часы смярдзючага застою дапяліся да ўлады,
лічаць бязмоўнай скацінай, якой, што не дай, усё
каўтне і яшчэ дзякуй скажа.

Для такой высновы падстаў больш, чым трэба.
Узяць хоць бы аўтарства: якія кручкатворы зля-
пілі гэты праекцік ананімны? У ім вы не знойдзе-
це ніводнага прозвішча: ні аўтараў, ні тых, хто
іх натхняў! Як жа гэта так: "Хіба закон ні для
усіх роўны?". Тваю заяву ці скаргу якую, кажа
кум, без подпісу па новаму указу ніводная ўста-
нова разглядаць не будзе, хоць бы ты напісаў *там усё*
чысцютку праўду. А тут усяму народу ананімку
падсунулі. Зноў на голы кручок падчапіць нас
збіраюцца.

Сапраўды, пагадзіўся я, калі б гэта было б не
так, дык навошта ўтойваць прозвішчы творцаў хі-
трамудрага праекта? Хто яго пісаў? Хто прапаноў-
ваў змяненні? Хто ўносіў папраўкі і дапаўненні?
І хто, нарэшце, адобрыў канчатковы варыянт праекта?

— Эт, махнуў кум рукою, тут і гадаць няма чаго, чалавек, які зробіць добрую справу, не будзе хавацца, бы той тхор, за каламутную завесу ананімнасці. А той, хто напас — кудзіць, ніколі на людзі не выйдзе.

Дарэчы, атрымаць адказы на гэтыя пытанні марна дамагацца і народныя дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР. Пра гэта ўвесь свет трубіць. Вось, напрыклад, што гаворыцца ў артыкуле "Где же гордость наша?", надрукаваным у газеце "Правда" № 241 ад 29.08.1989 года: "На заседании речь шла о том, что надо и нам кончать все же с практикой ананимных проектов... ..до каких же пор за все провалы у нас никто не будет отвечать?"

...И вот когда в очередной раз... возник тот же вопрос, председательствующий пояснил: мол, это там у них, в Америке и Англии, законы имеют авторов, а у нас этого нет, у нас уж такая традиция, причём **ещё с ленинских времён.**

Нет, как раз в ленинское время каждый проект имел своего автора, и нередко на съездах рассматривались и сравнивались проекты разных авторов. ...Нет, неправда, что эта традиция идет от Ленина".

Дык чаму ж, дазвольце спытацца, мае даражэнькія, чаму нашы кіраўнікі, што да стомы б'юць сябе ў грудзі, даводзячы ўсім, што яны самыя-найсамыя шчырэішыя ленінцы, не бяруць прыклад з У.І.Леніна, а ўпарта трымаюцца асуджанай гісторыяй сталінска-брэжнёўскай дэмагогіі? Навошта зводзіць народ у зман, калі вы за перабудову і ўладу Саветаў? Дакажыце хоць адзін раз гэта не на словах, а на справе: не перашкодзьвайце народу выказацца на выбарах шчыра і адкрыта, так я патрабуе здаровы глузд і Канстытуцыя, як патрабуюць усе сумленныя людзі Краіны Саветаў!

Але, як паказвае хада перабудовы на Беларусі, наш кіраўніча-бюракратычны апарат ніколі добраахвотна не пойдзе на прамя і роўныя выбары. Красамоўнае сведчанне

гэтаму здзеклівая карыкатура на праект Закона аб выбарах, шчодро падараванага народу яго вяльможнымі дабразычліўцамі.

Гэтак думаем не мы адны з кумам. Гэтак думаюць усе сумленныя людзі. Рабочыя і калгаснікі, служачыя і інжынеры, вучоныя, журналісты, шчырыя камуністы і беспартыйныя, усе каму абрыдлі крывадушша, падман, пустыя абяцанкі зямнога раю ў будучым, агідлівае да нуды словаблудства.

Вось толькі некалькі водгукаў і ацэнак так званага праекта выбараў, выказаных людзьмі розных прафесій, узростаў і службовага становішча.

= Семяновіч А., член КПСС з 1957 г., інжынер ВА "Захадтрансгаз": "Узяць артыкул 1, дзе гаворыцца: апрача таго адна чвэрць народных дэпутатаў Беларускай ССР выбіраецца ад грамадскіх арганізацый. Вось вам, дарагія сябры, і "прамя выбары"! Прапаную: канстытуцыйна забяспечыць сапраўды роўнае выбарчае права. ... Цяпер аб артыкуле 18. Дзе наша канстытуцыйнае права на правядзенне сходаў? Яно ажыццяўляецца /г.зн. выконваецца па Канстытуцыі/ пасля дазволу акруговай выбарчай камісіі. Дажыліся, называецца! Выкарыстанне канстытуцыйнага права дазваляе орган, не выбарны народам.

Таварыш Семяновіч раскрывае сапраўднае антыдэмакратычнае нутро праекта і паказвае прычыну яго з'яўлення на свет. Ён слухна лічыць, што гэты пачварны праект-пастка з'яўляецца нічым іншым, як траянскім канём, змайстраваным у змрочных кабінетах-бункерах, "каб не быць за бартом карабля і захаваць свае цёплыя месцы з партфелем некаторым кіруючым кадрам..."/"Звязда", № 194, 23.08.1989 г./.

= Дзеравянка А., супрацоўнік МУС БССР, маёр міліцыі: "...грамадскія арганізацыі аддзяліліся ад народа, самастойна выбіраюць сваіх дэпутатаў...". "Расійская Федэрацыя

не пабаялася ўнесці змяненні і зрабіць выбары дэмакратычнымі. А як жа намячаюцца выбары правесці ў нас? ... Складальнікі праекта паказалі, што іх не турбуе тое становішча, у якім знаходзіцца эканоміка, экалогія і ідэалогія. Яны больш занепакоены клопатамі захаваць за сабой уладу". "Нічым іншым, як імкненнем застацца ля руля ўлады, тлумачыцца прапанова захаваць адну чацвёртую частку дэпутатаў за грамадскімі арганізацыямі — партыяй, прафсаюзам, камсамолам і іншымі". "Нікому нельга дазволіць пранікнуць у Вярхоўны Савет рэспублікі шляхам прадстаўленых самім сабе прывілеяў". "Няхай народ не на словах, а на справе ўключыцца ў кіраванне рэспублікай" /"Звязда", № 194, 23.08.89 г./.

= Шнуркевіч В., г. Маладзечна, зваршчык:
"Пачатак абнадзейваючы /гаворка ідзе пра праекта закона аб выбарах/: "У мэтах развіцця сацыялістычнай дэмакратыі..." Як жа прапануюцца аўтары праекта развіваць гэтую дэмакратыю? Узяць выбары ад грамадскіх арганізацый. Увогуле я супраць такіх выбараў..." /"Звязда", № 196, 25.08.89 г./.

= Конанаў А., г. Бабруйск: "...праектскіраваны ў асноўным на абарону адміністрацыйна-каманднага апарату". Кандыдаты ад грамадскіх арганізацый, справядліва лічыць т. Конанаў, павінны ўключацца ў "бюлетэні для ўсеагульнага прамога і тайнага галасавання ў сваіх акругах" і заключае: "Толькі пры гэтых і іншых змяненнях на карысць дэмакратыі я маю права пры выбарах дэпутатаў назваць дэпутата народным, а Урад рэспублікі — маім народным урадам."

= Ляшко М., юрыст, надзвычай трапна заўважыў у артыкуле 85 праекта замаскаваную хітрасць і прапануе выкласці гэты артыкул у наступнай рэдакцыі: "Грамадзянін Беларускай ССР можа быць выбраны

Народным дэпутатам толькі аднаго Савета народных дэпутатаў". Сапраўды, як будзе дэпутат выконваць сваю асноўную работу і абавязкі дэпутата адразу ў двух Саветах? Аб выніках работы такіх шматстаночнікаў добра сведчаць паліцы нашых магазінаў /"Звязда", № 196, 25.08.89 г./.

= Андрееў А., журналіст, гавораць аб акруговым перавыбарчым сходзе, піша: "...сёння нам зноў прапануюцца узаконіць яго. Ды яшчэ з агаворкай, што галасаванне на гэтых сходах можа быць і адкрытым. Што гэта, калі не сістэма адсейвання нежаданых кандыдатаў? Ці не парушэнне гэта 84-га артыкула Канстытуцыі, дзе выбарчае права называецца прымым?". І, дарэчы, як ён адзначае, і роўным.

А. Андрееў супраць, як і пераважная большасць людзей, так званых выбараў у грамадскіх арганізацыях, бо выдзяленне парламенцкіх крэслаў для іх "падзяляе на два сорты і дэпутатаў", бо "на практыцы гэта такая зручная магчымасць для тых, якім не вераць, папасці туды, куды іх не завуць".

Далей ён слухна прапануе "вызваліць старшыню Вярхоўнага Савета... ад абавязкаў /дакладней: права/ прапануе асабісты склад Камітэта Канстытуцыйнага нагляду". Камітэт гэты павінен выбірацца без удзелу Прэзідэнта на падставе рэкамендацый адпаведных камісій Вярхоўным Савета, а больш правільна — "З'ездом народных дэпутатаў".

Тав. Андрэева не без важкіх падстаў засмуцілі фармуліроўкі артыкулаў Канстытуцыі: "93-га — Дэпутат ажыццяўляе свае паўнамоцтвы, як правіла, не пакідаючы вытворчасці ці службовай дзейнасці, — значыцца, не бачыць прафесійнага парламенту, і 172-і, з якога выцякае, што далейшыя змяненні ў Канстытуцыі Вярхоўны Савет мае права рабіць, не абпіраючыся на волю народа, адназначна і дакладна выказаную шляхам рэферэндуму".

А. Андрееў далучаецца да той пераважнай большасці людзей, якія абураны тым, што калектывамі рабочых, калгаснікаў і служачых з колькасцю работнікаў да 300 чалавек пазбаўленых вылучаць сваіх кандыдатаў /"Знамя юности", № 163, 25.08.89 г./.

† Дабравольскі А.А., Народны дэпутат СССР:
 "калі ахарактарызаваць коратка, у гэтых праектах дэмакратыя і не пахне. Гэта хворае немаўля часоў застою". "Як і раней, адміністрацыйна-бюракратычнаму апарату пакінута магчымасць без усялякіх цяжкасцей абмінуць сіта прамых выбараў". Закранаючы выбары дэпутатаў у грамадскіх арганізацыях, народны дэпутат СССР сказаў: "Што гэта за выбары, усе мы добра ведаем. Яны прадэстаўляюць зайздросную магчымасць для некаторых дзеячоў, якія не карыстаюцца аўтарытэтам у народзе, без лішняга шуму зноў сесці ў крэсла кіраўніка". "Каму патрэбна такое "роўнае" выбарчае права". Гаворачы пра праекты Дабравольскі адзначыў: "На жаль пытанні задаваць няма каму, паколькі аўтары засталіся, як і ў застоўныя часы, ананімнымі. А ананімкі, як вядома, і разглядаць не трэба. Аднак гэтыя ананімныя творы абмяркоўваць неабходна, паколькі узнікае рэальная пагроза, што пры нашай бяздзейнасці яны могуць займець сілу закона".

Дарэчы, "нядаўна група народных дэпутатаў накіравала ў рэдакцыю газеты "Советская Белоруссия" зварот, у якім адзначаюцца асноўныя недахопы праектаў законаў і прапановы па іх паляпшэнню", хаця "праекты неабходна не дапрацоўваць, а перапрацоўваць карэнным чынам, каб яны сапраўды адпавядалі прынцыпам дэмакратыі". /"Звязда", №196, 25.08.89г./.

— Штосьці "Савецкая Беларусь" не друкуе дэпутацкі зварот, а ўжо, пэўна, прайшло з паўмесяца, калі не больш?

— Ты што, кум, з месяца зваліўся, не ведаеш, што, нягледзячы на галаснасць, у нашай рэспубліцы такія рэчы спачатку абсмакоўвае група хуткага адпору, створаная ў тым гмаху, дзе сядзіць сапраўдны валадар Беларусі. Між іншым, і выбарчыя праекцікі прайшлі там апрабацыю.

— А хто там у гэтай адпорнай групе?

— Там, кумок, сабраны хлопцы-зухі, адзін да аднаго, тыя, каго і "Кіраўцам" з застоўнай твані не выцягнеш.

† Лобач І., рабочы: "Зноў засталася палачка-выручалачка бюракратычнага апарату — акруговыя перадвыбарчыя сходы, з дапамогай якіх ён спадзя-

еще адсеяць найбольш прагрэсіўных, незалежных па сваіх поглядах, радыкальных кандыдатаў у дэпутаты. Акруговыя перадвыбарчыя сходы, дзе фактычна адфільтроўваюцца лепшыя людзі, трэба адмяніць". "Зноў мяркуюцца "выбары без выбару" /"Літаратура і мастацтва", № 34, 25.08.89г./.

= Выпіска з пастановы сходу працоўнага калектыву цэха № 211 Мінскага завода вылічальнай тэхнікі. Старшыня сходу — Б.Шэдзь,

партыўнымі "Выбары павінны быць прамымі і альтэрнатыўнымі для ўсіх дэпутатаў без выключэння: выбары ад грамадскіх арганізацый павінны праводзіцца толькі праз тэрытарыяльныя акругі; акруговыя сходы павінны быць адменены" /Літаратура і мастацтва", №34, 25.08.89г./.

= Шапашнікаў А., інжынер: "Праекты законаў не ўлічваюць яўных памылак, якія выявіліся ў ходзе правядзення выбараў народных дэпутатаў СССР... яны не адпавядаюць духу перабудовы і дэмакратызацыі нашага грамадства". "Прапаную: правесці шырокае дэмакратычнае амеркаванне законапраектаў...".

— Чакай, чакай, браток, амеркаванне штука добрая, але, як вядома з вопыту, яно заўсёды канчаецца шыкам з непрыемным пахам.

— Твая праўда, куме. Гэтак сама лічыць і чалавек вучоны, у законах дасведчаны...

— Хто ж гэта такі?

— Кандыдат юрыдычных навук Р.Давыдаў. І працуе ён ні дзе абы, а ў Інстытуце дзяржавы і права. Вось, паслухай, што ён гаворыць: "А калі ўлічыць, што ў рэспубліцы /дарэчы, гэтак і па ўсёй краіне/ не адпрацаваны механізм уліку грамадскай думкі, калі ўлічыць, што аўтары законапраекта, па сутнасці справы, самі будуць вырашаць, якія заўвагі і пажаданні грамадзян ім улічваюць, а на якія не звяртаць увагі, становіцца зразумелым, што амеркаванне закона аб выбарах народных дэпутатаў рэспублікі можа ператварыцца ў пустую фармальнасць. Гэтага дапусціць нельга" /"Літаратурная газета", № 35, 30.08.89г./.

— Няўжо ў іх там на версе сумлення няма?

— Эх, кумок мой, кумок, колькі жыццё нас вучыла, а мы ўсё, як тыя дзеўкі даверлівыя, абяцанкам розным верым. Там, дзе сумленне было, у многіх

дзетародак вырас...
 — Дык, што, і выйсця няма ніякага?
 — Есць. Трэба ўсім гуртам патрабаваць рэфэрэндуму. Не маўчаць, маўляў, мая хата з краю, а рэзаць праўду-матку ў вочы.

У канцы свайго пісьма інжынер Шапапашнікаў прапануе "правесці прамыя выбары Старшыні Вярхоўнага Савета Беларускай ССР на альтэрнатыўнай аснове" /"Літаратура і мастацтва", № 34, 25.08.89г./

= Група чытачоў з 9 чалавек пасля азнаямлення з праектамі законаў прыйшла да высновы, што дэмакратызацыя "забуксавала ў балотах нашага бюракратызму". Засталіся аднадушна асуджаныя народам: ананімнасць праектаў, выбары саміх сябе ў грамадскіх арганізацыях, заганныя перадвыбарчыя сходы, не прадугледжана адказнасць за парушэнне выбарчага заканадаўства і фальсіфікацыю вынікаў выбараў. Аўтары ліста адзначаюць, што вопыт папярэдніх выбараў паказвае імкненне пэўных колаў правесці выбары па-ранейшаму сцэнарыю.

— Якому чорту лясаму патрэбна гэта камедыя?
 — Бюракратам, што прывыклі без усялякай адпавядальнасці кіраваць, купваючыся ў дабротах, бы сыр у масле. Яны хочуць не проста ўзяць уладу, а ўзяць яе ад імя народа. А вось, як яны прыслуховваюцца да народа, як у кроплі вады, бачна ў гэтых куртатых законапраектах.

— А вось, паслухай, яшчэ адзін фокус-мокус з праекта закона аб выбарах.

= Тарас Валянецін, пісьменнік:
 "Хачу таксама спыніцца на адной "маленькай хітрасці" аўтараў праектаў Законаў БССР аб выбарах — на артыкуле 89-м, у якім сказана, што "у выбарчых бюлетэні можа быць уключана любая колькасць кандыдатаў".

— Ну, дык гэта ж вельмі добра. Ніякага абмежавання, ніякай, як гэта кажуць, дыскрымінацыі.

— Вось, бачыш, абодва мы заглянулі прынаду, а кручка не заўважылі: "любая колькасць кандыдатаў" — гэта і дзесяць, і пяць, і...

— Адзін!

— Шмат хто, куме, хацеў бы ў бюлетэні убачыць толькі адно свае прозвішча. Памятаеш, як у сёлетнім сакавіку пару хлопцаў такім чынам у народныя дэпутаты праскочылі?

— Я б такой далікатнай тонкасці і не заўважыў бы, нішто. Добра кумекае чалавеча!

— Вось ён і патрабуе, слухай: "Закон аб выбарах павінен быць гранічна выразным. У ім не павінна быць месца для двухсэнсавага разумення таго ці іншага артыкула".

— Чыстую праўду рэжа чалавеча, дай яму бог здароўя, што праўду бароніць.

— Так, пісаць законы трэба ўдумліва, каб ніякі прайдзісвет не мог ніводнага слова перавярнуць на свой лад. Вось ён і прапануе: "Не менш двух і болей прозвішчаў у выбарчым бюлетэні — гэтак трэба запісаць. А палажэнне пра акруговыя сходы — выкрэсліць" /"Знамя юности", № 166, 30.08.89 г./.

— А вось, што гаворыць...
 — Хопіць, Піліп, — замахаў рукамі кум. — І так ужо ўсё чыста зразумела, што да чаго п'ягнецца і хто куду пнецца. Адны ідуць прамой дарогай, другія ўсё караскаюцца на звільістых сцэжках застойных часоў.

— Яшчэ некалькі слоў. Надзвычай цвярозія галасы прагучалі на сходзе актыву партыйнай арганізацыі Мінскай вобласці. Сярод іх сапраўды камуністычнай прынцыповасцю і шчырай чалавечай праўдзівасцю выдзяляецца выступленне віцэ-прэзідэнта Акадэміі навук БССР, народнага дэпутата СССР А.В. Сцепаненкі. Ён коратка прааналізаваў праекты выбарчых законаў і падверг аб'ектыўнай крытыцы ўсе тэя палажэнні, якія мы закраналі ў сваёй гаворцы. Агульную ацэнку заканапраектаў вучоны выказаў наступным чынам: "Яны не адпавядаюць духу часу і не паспяваюць за працэсамі дэмакратызацыі ў нашай краіне". Коратка і зразумела /"Мінская праўда", № 163, 25.08.89 г./.

* Інфармацыя для роздуму аўтараў праектаў або што думаюць пра іх інтэлектуальна недаразвітае дзіце камсамольцы Мінска.

29 жніўня 1989 года ў гаркоме камсамола са-

кратары найбольш буйных камітэтаў камсамола горада з уласцівым маладосці запалам аб'мяркоўвалі заканапраекты аб выбарах. Камсамол горада пераважнай большасцю выказаўся за тое, **каб:**

- кандыдаты ад камсамола ўдзельнічалі ў выбарах толькі на агульных з усімі падставах;
 - былі ліквідаваны акруговыя сходы;
 - было ўзаконена права байкоту выбараў і дазволены ўдзел арганізацый і грамадзян у фінансаванні выбарчай кампаніі;
 - вайскоўцы галасавалі па месцу пастаяннай дыслакацыі;
 - быў прыняты закон аб грамадзянстве;
 - у бюлетэнях было не менш дзвюх кандыдатур;
 - былі апублікаваны ўсе альтэрнатыўныя праекты законаў аб выбарах, у тым ліку і праект Беларускага народнага фронту "Адраджэнне";
 - выбараў без выбараў не праводзілася.
- /"Знамя юности", № 167, 31.08.89 г./

І ў завяршэнне вынікі міні-рэферэндума газеты "Знамя юности" па 765 анкет, атрыманых рэдакцыяй усяго толькі за тры дні /"Знамя юности", 31.08.89/

Пытанні: 1. Акружныя перадвыбарчыя сходы; 2. Выбары ў грамадскіх арганізацыях; 3. У бюлетэні не менш 2-х кандыдатур; 4. Права на байкот; 5. Права кожнага калектыву вылучаць кандыдатаў; 6. Выбары старшынь Саветаў усіх узроўняў выбаршчыкамі; 7. Усенародны рэферэндум.

1. За - 30/3,9%/	1. Не - 735/96,1%/
2. За - 10/1,3%/	2. Не - 755/98,7%/
3. За - 755/98,1%/	3. Не - 8/1%/
4. За - 711/92,9%/	4. Не - 54/7,1%/
5. За - 709/92,7%/	5. Не - 56/7,3%/
6. За - 762/99,6%/	6. Не - 3/0,4%/

Да сустрэчы на выбарах!

Пісаў Саўка, пісаў Яўтух,
Пісалі б болей, ды агонь патух.